

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

פרשת

עקב

ה'תש"פ

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא עקב

הקדמוני, עליו נאמר (בראשית ג, טו') הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. ואשר רק בהכנעתו יתקיים המשך הפסוק: ושמר ה' אלקיך לך את-הברית ואת-החֶסֶד.

עוד רמז הכתוב שכל זמן שיעקב שומע ומקבל את חוקי התורה, הרי ידו עדין אוחזת בעקב עשו, ומתקיים בו המשך הפסוק ושמר ה' אלקיך לך את-הברית ואת-החֶסֶד. ומה היא השמירה, כנאמר ביעקב (בראשית כח, טו') ושמרתיה בכל אשר תלך. וכן שלא מתקיימת בעשו הברכה ונהיה פאָשר תריד ופרקת עלו מעל צנארה.

ואשר על כן נאמר (בראשית כה, כו') ונדו אחזת בעקב עשו, לשון הווה, אחיזה נצחית בעקב, כל זמן שתשמעון.

ובזה על דרך הצח, ידרש מה שנתברך עשו ונהיה פאָשר תריד, מאי תריד, נוטריקון ת'היה ר'פה יד'. רק כאשר תרפה ידו מאחיזת העקב, עקב לא תשמעון, רק אז ופרקת עלו מעל צנארה.

והיה | עקב תשמעון וגו' ושמר ה' אלקיך לך את-הברית ואת-החֶסֶד אשר נשבע לאבותיך. (ז, יב)

פירש"י והיה עקב תשמעון. אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון.

לכאורה פירש רש"י את המילה עקב בשני אופנים.

האופן האחד הוא על דרך הפשט: עקב - "אם", כאומרו אם המצות קלות וגו' תשמעון.

והאופן השני הוא על דרך הדרש: עקב - לענין עקביו של אדם, כאומרו: אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. [וכן פירש אוה"ה הק' שעקב-עקביו הוא על דרך דרש, כמובא בתנחומא].

ולפירושו באופן הראשון על דרך הפשט, באומרו עקב - אם, יש ליתן טעם מדוע בחר דוקא במילה עקב.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז, יש לומר שכוונתו להכנעת היצר הרע, הוא הנחש

לעומקו של מקרא עקב

הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת וְגו' וְהַיָּד הַתְּזוּקָה וְגו'
כֵּן-יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים
אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם: } (ז,ט)

יָרָא מִפְּנֵיהֶם. לַפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מַקְרָא,
יִתְכוּן הַכְּתוּב לְדַסְלִיק מִיְנִיה, לְכָל-
הָעַמִּים. אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם מִכָּל-
הָעַמִּים.

ולעומקו של מקרא מוטעמת המילה
יָרָא בטיפחא. ואשר על כן תדרש
הטיפחא בפני עצמה, באשר היא
כהפסקה קלה ואינה בהכרח נדרשת
עם שלאחריה. אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא,
באשר אתה ירא אלקים על כן יַעֲשֶׂה
ה' אֱלֹהֶיךָ כֵּן לְכָל-הָעַמִּים. ויצילך
מִפְּנֵיהֶם.

ועל דרך המוסר שרמז הכתוב שְׁכַר
הַעֲנוּה. שנאמר עֵקֶב עֲנוּה יִרְאֵת ה'.
והוא נעוץ בהמשך הפרשה שם
הוזהרנו על חטא הגאווה, הַשְּׁמֵר לך
(ח,יא) וגו' ורם לבבך (ח,יד) וגו'
ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עֲשֶׂה
לִי אֵת הַחִיל הַזֶּה, (ח,יז) וגו'. לכן,
ממשיך הכתוב ואומר וזכרת את ה'
אלקיד כי הוא הנותן לך כח לעשות

וְאִם יַעֲקֹב לֹא תִרְפָּה יָדוֹ, וְהִיָּה עֲשׂוֹ
מִנֵּת חֲלָקוֹ. ונרמז בערבוב אותיות:
עֵקֶב תִּישְׁמַעוּן:

עש"ו מנ"ת יעק"ב.

[כאשר המילה תשמעון תכתב מלא עם
יו"ד כזה: תישמעון].

ועוד רָמַז הכתוב מידה כנגד מידה.
אם תשמעון עד עֵקֶב, עד כל פרטי
המצוות, ושמר ה' אלקיד לך את
הברית ואת החסד, מראשית הדורות,
כנאמר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ,
מאברהם אבינו שנאמר בו עֵקֶב אֲשֶׁר
שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרַתִּי
(בראשית כו,ה). ועד הדור האחרון,
עד עֵקֶב, עד עֵקֶבְתָּא דמשיחא.

ועוד יש לומר שנעץ הכתוב
תחילתה של הפרשה בסופה. שכן
בסיום הפרשה נאמר כָּל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
תִּדְרֹךְ בָּהּ-רַגְלֵיכֶם בּוֹ לְכֶם יִהְיֶה, והיינו
עֵקֶב תְּמוֹרֵת עֵקֶב. הַעֵקֶב שֶׁל בָּהּ-
רַגְלֵיכֶם תְּמוֹרֵת עֵקֶב תִּשְׁמַעוּן.

לעומקו של מקרא עקב

לפני, כנגד זה ונשל את הגויים האל מפניך **מַעַט מַעַט**.

ובשימת לב, **הַמַּעַט** הראשון מנוקד בפתח וה**מַעַט** השני מנוקד בקמץ. אמנם, מדקדוקי הלשון הוא שיהפך הפתח לקמץ בהיותו באתנחתא, אך לעומקו של מקרא ידרש הקמץ.

ואשר על כן ירמוז הכתוב כנ"ל, אתם פתחו לי פתח [היינו פתח] כפתחה של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, הוא ההיכל הגבוה עד הכתר העליון המנוקד בקמץ, כזה: לְהַיָּהּ!

או כלך לדרך זו, שירמוז הקמץ לקמץ. קצת. והוא פירושו של **מַעַט מַעַט**. [וכפי שפירש הגאון מוילנא בתחילת תולדות על הפסוק ויבאו ארצה פְּעֹן. שהיה רעב בארץ, והיינו קמץ הרמוז בניקוד הקמץ].

וגם את-הצרעה ישלח ה' אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אַבְד הַנְּשָׂאֲרִים וְהַנְּסֹתְרִים מִפְּנֵיךָ (ז,כ').

חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך וגו'. הרי שכר הענוה אמור.

והיא הברית האמורה בעניין, ברית אבות אשר מהם למדנו יסוד הענוה. באברהם הוא אומר "ואנכי עפר ואפר", ויצחק פשט צוארו על גבי המזבח, וביעקב הוא אומר "קטנתי מכל החסדים" וגו'. והיינו "והיה עקב תשמעון", עקב תהיו בענוה כאבותיכם, וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ.

וְנָשַׁל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מַעַט מַעַט לֹא תוּכַל פְּלֹתָם מִתֵּר פֶּן-תִּרְבֶּה עָלֶיךָ תַּיִת הַשָּׂדֶה וגו'. (ז,כב').

יש ליתן טעם במה שאמר הכתוב **מַעַט מַעַט**.

ויש לומר בזכות שאתם המעט מכל העמים שממעטים את עצמכם

לעומקו של מקרא עקב

לזולתו. ומדה כנגד מדה, שעל ידי כך נהיה צר עין מלראות נכוחה את השגחתו ית', ולכן נשלחת הצרעה לפקוח את עיניו.

ועוד על דרך המוסר, צרעה היא אותיות צ' רעה. לומר לך, כשהאדם הוא צ' [היינו צדיק], לא תבא עליו הרעה כי אם על שונאיו.

השם הקדוש מ"ב

ועל דרך הרמז והסוד, אמר ישלח ה' אֱלֹהֶיךָ בָּם. מאי בָּם. הוא השם הקדוש מ"ב

ובהקדים, נמצא בזוה"ק שלשה אופנים בהם מתגלה שם מ"ב הקדוש.

האחד, הוא הנקרא חוֹתְמָא דְשַׁעֲוָה, והוא בהסתר,

השני, הוא הנקרא דְיֻקְנָא דְמִלְפָּא, חֲקִיק עַל חוֹתְמָא, [וכוונתו יותר בגילוי מחותמא דשעוה].

השלישי, הוא הנקרא דְיֻקְנִיָּה מְמַשׁ [וכוונתו כביכול בגילוי ממש].
וביתר פירוט:

פירש רש"י מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתו, ומסמאה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם. זה לפשוטו של מקרא.

ולעומקו של מקרא, יש בפירוש רש"י תיאור של יצר הרע ודרך פעולתו. ושמו של השרץ יוכיח, הצרעה, הוא יצר הרע.

וכאמרו, אם נהיה ראויים, יהיה שרץ העוף זורקת מרה בהם - בגויים, ואם לאו ח"ו, אזי יצר הרע הוא הזורק מרה בעוברי רצונו, ומסרסתם ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהם נסתרים ואומרים כביכול שאין הקב"ה רואה מעשיהם.

ועל דרך המוסר, הוציא רש"י את פירושו ומסמאה את עיניהם, מהמילה צרעה, שהיא נוטריקון צר-עין. וירמוז על מידה כנגד מידה: שכל הצר-עין על זולתו, יהיו עיניו מסומאות כצרעה הזאת המסמאה את העיניים.

או פִּלְגֵּי לְדַרְךְ זֹו: שכן כוחו של יצר הרע מתחזק, בהיות האדם צר-עין

לעומקו של מקרא עקב

השני, הוא שם מ"ב הנקרא בזוה"ק:
דְּיוֹקְנָא דְּמַלְפָּא, תְּקִיק עַל חוֹתְמָא,

והוא שם מ"ב היוצא ממילוי האותיות
י'ה'ו'ה כדלהלן:

יהו"ה הן 4 אותיות,

ובמילואם: יו"ד ה"א וא"ו ה"א

הן עוד 10 אותיות,

ובפירוטם ימצאו עוד 28 אותיות: כזה::

יו"ד = יו"ד וא"ו דל"ת,

ה"א = ה"א אל"ף

וא"ו = וא"ו אל"ף וא"ו,

ה"א = ה"א אל"ף

כולן יחד הן 42 אותיות. **היינו: מ"ב.**

והוא הנקרא בזוה"ק:

דְּיוֹקְנָא דְּמַלְפָּא, תְּקִיק עַל

חוֹתְמָא, [וכוונתו יותר בגילוי

מחותמא דשעוה].

והשלישי הוא שם מ"ב, היוצא

מאותיות **אהי"ה** אָשֶׁר **אהי"ה**, שהם

בגימטריה **מ"ב** [ללא המילה אשר]

והוא הנקרא בזוה"ק: **דְּיוֹקְנִיָּה מְמַשׁ**

[וכוונתו כביכול בגילוי ממש].

האחד, הוא הנקרא **חוֹתְמָא דְּשַׁעוּה**,
והוא בהסתר, והוא:

אבג יתץ, קרע שטן, נגד יכש, בטר
צתג, חקב טנע, יגל פזק, שקו צית.

הוא השם היוצא מחילוף אותיות עם
מ"ב אותיות של מעשה בראשית:

ברא שית, ברא אלה, יבא תהש, מימ

ואת, האר צוה, ארץ הית, התה ווב,

(מהאות ב' של בראשית ועד תהו ובהו -

כלומר עד האות ב של ובהו).

וחילופיהן הוא שם מ"ב הקדוש:

אבג יתץ, קרע שטן, נגד יכש, בטר

צתג, חקב טנע, יגל פזק, שקו צית.

על אותיות שם מ"ב זה, יסד ר' נחוניא בן
הקנה את תפילת **אנא בכת**, כשהאותיות

הן ראשי תיבות של הפיוט, כזה:

אנא בכח גדולת ימיך לתיר צורה

קבל רנת עמך **שגבנו** טהרנו גורא

נא גבור דרשי יחודך **כבבת** שמרם,

ברכם טהרם רחמים **צדקתך** תמיד למלם,

חסין קדוש **ברב טובך** נהל לעדתך

יחיד גאה לעמך **פנה** זוכרי קדושתך,

שועתנו קבל ושמע **צעקנתנו** יודע תעלומות

ומרוב קדושת הפיוט מסיימים בו:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ושם זה הוא הנקרא בזוה"ק

חוֹתְמָא דְּשַׁעוּה [וכוונתו בהסתר].

לעומקו של מקרא עקב

ונאמר **מהומה גדולה**, שהיא כביכול **הייד הגדולה**. ונכתב **גְּדֻלָּה** חסר ו"ו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **גְּדֻלָּה** בניקוד חולם, אלא **גְּדֻלָּה** בניקוד צירה. לומר לך שהמם מהומה הגְּדֻלָּה והולכת. ושמו של מלאך המות רמוז בשמו, בר"ת **מה"מ**, ואינו מרפה מן האויבים **עַד הַשְּׂמָדָם**.

או כלך לדרך זו, **וְהָמָם** כפירש"י שהאות ם' אינה מן היסוד אלא מ' הכינוי, וכאומר **וְהָמָם וְהָם אותם**.

ועל דרך הסוד, וה"ם הוא השם הק' היוצא מע"ב שמות לפי שיטה **שלישית**, [מג' פסוקים בפר' בשלח] **ואשר על כן** תהיה המילה **והם** מורה על מלאך הרחמים מע"ב שמות, המגן על ישראל מאומות העולם. וכן יִדְרְשׁוּ שני השמות. **וְהָם אותם, וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֻלָּה עַד הַשְּׂמָדָם**. **וְהָם** להגן על ישראל **וְהָמָם** להשמיד את אויביו.

וכן מובא בתיקוני הזהר-תקונא שתיך ותשעה-דף קג ע"א:

וְאִית [יש] שָׁם בְּן מ"ב בְּצוּרַת חוּתְמָא דְשַׁעְוָה, וְאִית שָׁם מ"ב בְּצִיּוּר דְיוֹקְנָא דְמִלְכָא חָקִיק עַל חוּתְמָא, וְאִית שָׁם מ"ב דְאִיהוּ דְיוֹקְנִיה מְמַשׁ.

וכאומר: את כל שמות **מ"ב** יִשְׁלַח ה' אֱלֹהֶיךָ **בָּם** עַד-אֲבָד הַנְּשֹׂאָרִים וְהַנְּסֻתָּיִם מִפְּנֵיךָ.

וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֻלָּה עַד הַשְּׂמָדָם:
(ז, כג').

על דרך הסוד:

וְהָמָם הוא מה"ם והוא שם קדוש מע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים שבפרשת בשלח (י"ד יט'-כא') ויסע ויבא ויט, והוא השם הע"ב [לשיטה ב' כמבואר בלעומקו של מקרא לפר' בשלח] **ובו יוצא הקב"ה להומם ולהשמידם לכל אויביו**.

ונאמר **בו** ו"ו החיבור (**וְהָמָם**) לומר שְׁבִשָׁם הזה הקב"ה מְכָה מְכָה אחר מְכָה, ולכן כתיב **וְהָמָם מְהוּמָה**.

לעומקו של מקרא עקב

ורמיזא באורייתא בגימטריה קטנה:
לא בגימטריה קטנה 4, עקב בגימטריה
קטנה 3 והיינו כטפח בין
לא תשמעון ל - עקב תשמעון.

לְנִסְתָּךְ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְךָ
הַתְּשִׁמֹּר מִצְוֹתַי אִם-לֹא: (ח,ב)

לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְךָ. יש ליתן
את הדעת מהו שאמר לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר
בְּלִבְךָ.

לפשוטו של מקרא כוונת אומר
לְדַעַת קאי אקב"ה. שמנסה אותך
כביכול כדי לדעת את אשר בלבבך.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבא
הכתוב לשַׁבֵּר את האזן, שהרי יודע
הוא הקב"ה מה בלבבך מכל מקום.
ומאי אם כן שאמר הכתוב לְדַעַת אֶת
אֲשֶׁר בְּלִבְךָ.

וייש לומר דקאי על ידיעתך שלך.
לדעת לעצמך. לברר לעצמך מה היא
דרגת היראה והאהבה אשר בלבבך.
על כן אמר למען נסותך. להעמידך
בנסיון, ועל ידי כך לנסות ולהרים

נאמר עַד הַשְּׁמָדָה (ז,כג). ונאמר
עַד הַשְּׁמָדָה אַתֶּם. (ז,כד).

יש ליתן טעם מדוע כפל הכתוב
לשונו, עַד הַשְּׁמָדָה, עַד הַשְּׁמָדָה
אַתֶּם, ומדוע נסמכו זה לזה.

ועל דרך הרמז, יובן על ידי הטעם
טיפחא במילה הַשְּׁמָדָה והיא כעין
הפסקה קלה ואינה בהכרח מחוברת
עם שלאחריה, עם המילה אַתֶּם. לומר
לך שאם לא יקיימו עַקב תְּשִׁמְעוּן,
יתקיים ח"ו הַשְּׁמָדָה בהטעמה על הַ
סופית, וכאמרו אוֹתָךְ במקום אַתֶּם.

ולכך יִדְרֹשׁ על דרך אל תקרי. אל
תקרי אַתֶּם אלא אַתֶּם. הַשְּׁמָדָה אַתֶּם.
ואם יקיימו עקב תשמעון, יתקיים
בשונאיהם עַד הַשְּׁמָדָה אַתֶּם, ואשר
על כן כפל הפסוק ואמר בתחילה עַד
הַשְּׁמָדָה. ובשימת לב, הטיפחא כאן
היא במילה עַד, לומר לך עד ועד
בכלל.

ועוד ירמוז טעם הטיפחא, כי רק
כטפח יפריד בין לא תשמעון לבין
עקב תשמעון. והוא ענין קבלת
מלכותו ית'. ונרמז בתרגום, תְּשִׁמְעוּן
- תְּקַבְּלוּן.

לעומקו של מקרא עקב

**לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא
כִּי-יִהְיֶה יִחְיֶה הָאָדָם (ח,ג)**

דרגתך מעלה מעלה. מלשון נס להתנוסס.

יש ליתן טעם ודעת מדוע התחיל לדבר על המן ככתוב וַיֹּאכְלֵהָ אֶת הַמֶּן, וסיים בלחם ככתוב לְמַעַן הוֹדֵעָה כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם יִחְיֶה הָאָדָם.

או כלך לדרך זו, כפי שאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ו"אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם", זו היא היראת שמים האמורה בענין.

לפשוטו של מקרא לחם הוא שם כללי למאכל האדם והמן הוא הלחם המיוחד שניתן להם במדבר.

או כלך לדרך זו, שאמנם כן יודע הוא הקב"ה את אשר בלבבך, אע"פ שבידך היא היראת שמים, ומה היא הידיעה האמורה בענין - יש לומר שהיא ידיעה שפירושה **התחברות**. כנאמר באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", ואשר על כן אומר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", עתה חפץ אני להיות שכינתי מחוברת אליך, וממוזגת אתך. וכפי שאמרו האבות הם מרכבה לשכינה.

ולעומקו של מקרא יש לחלק, שהרי בכל אופן מן הוא אוכל שמימי, על טבעי, ולחם הוא שם למאכלים הגשמיים.

כן כאן יהיה אומרו "לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם" כאומרם קוב"ה וישראל חד הם.

ואשר על כן יש לומר שכאן רמז הכתוב יסוד גדול. שגם המאכל **הטבעי** הבא מן החטה בזיעת אפיים, **שָׁרְשׁוּ** על כל פנים **למעלה מדרך הטבע**. וזה שסיים הפסוק **כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם**. ולולא המן שירד משמים לא היה האדם נותן לבו לכך. ולכן צותה התורה **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתָּ**. שעל ידי הברכה האכל מתעלה לשרשו הרוחני.

וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֹבֵהוּ וַיֹּאכְלֵהוּ אֶת-הַמֶּן
אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדַעְיוֹ אֲבֹתָיִךְ
לְמַעַן הוֹדִיעָהוּ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם

לעומקו של מקרא עקב

הימים א כט) כי מִמָּחָה הַכֹּל וּמִיָּדָה נִתְּנוּ
לָךְ.

**כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָה אֶל
אֶרֶץ טוֹבָה**
**אֶרֶץ גִּבְלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמֹת יִצְאִים
בְּבִקְעָה וּבְהָרִ:**
אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְזוֹ וְתַאֲנָה וְרַמְזוֹ
אֶרֶץ-גִּית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ:
**אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפַּנֵּת תֵּאֱכַל-בָּהּ לֶחֶם
לֹא-תִחַסֵּר כָּל בָּהּ**
**אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִיךָ בְּרָזַל וּמִהַרְרִיָּה תִּחַצֵּב
נְחֹשֶׁת: וְאֶכְלֶת וְשִׁבְעֶת וּבְרַכְתָּ אֶת- ה'
אֱלֹהֶיךָ עַל**
הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר גָּתוּ-לָךְ: (ח,ז'-י').

יש ליתן טעם מדוע יזכיר הכתוב את
המילה **ארץ שבע** פעמים בזה אחר
זה.

ושמא יש לומר שהמספר שבע יורה
על שבע שנות שמיטת הארץ. לומר
לך כי כל הטוב שתתן לך הארץ הוא
מכח **השמיטה**. שעל ידי שמירת
השמיטה, האדם מודה **שהכל של
הקב"ה**, ומכח הכרה זו מתברכת
ארצו.

ועל פי הנ"ל יובנו דברי ר' חנינא
בר פפא (ברכות לה:), **כל הנהנה מן
העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל
להקב"ה וכנסת ישראל**.

והוינן בה, בשלמא גוזל הוא לקב"ה,
שאוכל הוא משל הקב"ה ללא נטילת
רשות, כי צריך הוא לאכול מ**אֲשֶׁר
גָּתוּ-לָךְ**. ולפני הברכה עדין אינו שלו.
וכן **אם אינו מברך**, אינו מודה בשרש
הרוחני העליון של המאכל, ובזה גוזל
כביכול **להקב"ה**.

אלא גוזל הוא **לכנסת ישראל**, יש
להבין במאי.

ויש לומר, שכל המברך קבל עם ועדה
על המאכל הנראה טבעי, מפרסם הוא
את האמונה התמימה, שכל הנראה
טבעי בעולם הזה **מקורו ושרשו
במקום עליון**, והוא סוד **ראיית
ההשגחה**.

ואם אינו מברך, הרי הוא גוזל את
עיקרי האמונה מכנסת ישראל. שאין
הוא מקדש שם שמים ברבים, ואיך
ילמדו ממנו תועים בינה, לידע שהכל
שלו ית', וכן בְּדוֹד הוא אוֹמֵר (דברי

לעומקו של מקרא עקב

כתר	אֶרֶץ זבת
חכמה	חלב
בינה	ודבש
חסד	אֶרֶץ טובה
גבורה	אֶרֶץ גְּחִילי מַיִם וגו'
תפארת	אֶרֶץ חֹטֵה וּשְׁעָרָה וגו'
נצה	אֶרֶץ-זֵית שְׁמֹן וּדְבַשׁ
הוד	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ וגו'
יסוד	אֶרֶץ אֲשֶׁר אֶבְנֶיהָ בְּרֹזֶל וגו'
מלכות	הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר גָּתוּ-לָךְ

ועל כל פנים רמז כאן הכתוב גם לשבח הזה של ארץ זבת חלב ודבש בכללו, באמרו אֶרֶץ-זֵית שְׁמֹן וּדְבַשׁ.

וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר גָּתוּ-לָךְ: (ח, י')

חז"ל למדו מכאן לברכת המזון מן התורה [ברכות מח:].

ובתוספות [שם, נא: ד"ה אין], כתבו לפי שברכת המזון דאורייתא החמירו בה להיות יושב ומברך שהרי עשרה דברים נאמרו בו מה שאין כן בשאר ברכות, והוא נוטריקון ואכלת

ועוד יש ליתן טעם מדוע בכל השבח הזה לא אמר ארץ זבת חלב ודבש.

ויש לומר, כי השבח ארץ זבת חלב ודבש הוא שבח שבכללות, הכולל כל השבחים כולם. וכאן פרט לך הכתוב את שבח ארץ ישראל בפרטות.

ועל דרך הסוד ירמוז הכתוב לשבע הספירות הק', חסד גבורה תפארת נצה הוד יסוד מלכות, אשר בהם מתגלה השגחת ה' בארץ, והשבח ארץ זבת חלב ודבש הוא כנגד ג' ספירות הק' שבראש השתלשלות ההו"ה, כתר חכמה בינה, שמהן משתלשלות שבע הספירות הנ"ל. כזה:

לעומקו של מקרא עקב

עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם וסמיק ליה **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**.
(ח,כ',ט,א)

על דרך הצח והמוסר, הסמיק לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל ה' ליתן טעם כיצד יגיע המאמין לשפל האמונה של עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן, בדרך של אל תקרי: אל תקרי עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל וגו' שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, אלא סרסוה ודרשהו: עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל. וכאמרו: שלא הקפיד להשמיע לאזנו קבלת מלכות שמים. **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, בְּקוֹל.**

עַד-בְּאַחַם עַד-הַמְּקוֹם הַזֶּה מִמְּרִים
הָיִיתֶם עַם-ה': (ט.ז')

יש להבין דברי התוכחה האלו הנוקבים עד התהום.

והרי כמה תוכחות נאמרו עד כאן ברמז, ובכבוד. ועוד, כיצד לא יִזְכְּרוּ להם כל הדברים הטובים אשר עשו, משירת הים ועד נעשה ונשמע.

וְשִׁבְעָה וברכת: שֵׁב עַת וברכת לברכת המזון. מפי רבי משה אלברט. כלומר שהם מחלקים את המילה **וְשִׁבְעָה** לשנים. **וְשֵׁב-עַת** וברכת. שיש לישוב בזמן הברכה.

ולעומקו של מקרא רמז כאן הכתוב לשבע ספירות הק' אשר אורן מתגלה בעת הברכה. והיינו ושב - [או וְשִׁבְעַ] לשון שְׁבַע. והיינו נוטריקון נוסף: ושבע/ת - **ושבע** - תתקן עת וברכת.

ועוד על דרך הרמז, ירמוז הפסוק למה שאמר ר' לוי (ברכות לה:), ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלוואה וכתיב {תהילים קטו-טז} השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. ופירש רש"י לאחר ברכה הרי היא לבני אדם.

לומר לך, שמכח ברכת המזון, מתגלה השגחתו ית' בארץ בהשתלשלות הספירות. ויהיה פירושו **והארץ נתן לבני אדם** שנתן לבני אדם לראות את השגחתו בארץ.

לעומקו של מקרא עקב

דרשת ערף הוא הָרָף

(יג) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי לֵאמֹר רְאִיתִי
את-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קִשָּׁה-עָרָף
הוא: (יד) הָרָף מְמַלֵּל וְאֲשַׁמֵּידֵם
וְאֶמְתָּה את-שָׂמֶם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ לְגוֹי-עַצוֹם גָּרֵב מִמֶּנּוּ:
(ט, יג-יד)

יש ליתן טעם לסמיכות שני
הפסוקים.

על דרך הפשט, כיון שהתגלה
כביכול מום שאינו עובר, עִם-קִשָּׁה-
עָרָף הוא, הוא במומו הוא בערפו,
לכן הָרָף מְמַלֵּל וְאֲשַׁמֵּידֵם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ
לְגוֹי-עַצוֹם גָּרֵב מִמֶּנּוּ, יען כך נאמר
והאיש משה ענו מכל האדם וגו',
וממך יצאו עם עַנְוִים.

אמר רבי אבהו (ברכות לב.) אלמלא
מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד
שתפסו משה להקדוש ברוך הוא
כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו
ואמר לפניו רבוננו של עולם אין אני
מניחך עד שתמחול ותסלח להם.
שנאמר (שמות לב, י') ועתה הניחה לי,
וכן נאמר כאן הָרָף מְמַלֵּל וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ

ותגדל הקושיה שבהמשך (ט, כד')
יאמר להם שבט מוסר קשה יותר מן
הראשון, מְמַרִים הֵייתֶם עִם ה' מִיּוֹם
דַּעֲתִי אֶתְכֶם. ותימה, והרי ותעל
שועתם, והרי פסח מצרים, והרי
שירת הים, והרי נעשה ונשמע ועוד
כהנה וכהנה שלא היו ממרים אלא היו
עם השם ולא ממרים נגדו ח"י!?

ואשר על כן, יש לומר לעומקו של
מקרא שגם בתוכחה הזאת הנראית
קשה לכאורה יש בה שבח גדול
לישראל, ולא רק מיציאת מצרים ועד
בואם לארץ, אלא כפי שאמר מִיּוֹם
דַּעֲתִי אֶתְכֶם מְמַרִים הֵייתֶם עִם ה'.
וידויק באמרו עִם ה'.

שכן הוא אומר מְמַרִים הֵייתֶם עִם ה'.
ופירושו, אפילו בהיותכם ממרים, הֵייתֶם
עִם ה'.

וכאומרו על דרך של סרסהו ודרשהו:
מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם הֵייתֶם עִם ה',
אפילו כשהייתם מְמַרִים, הֵייתֶם עִם
ה'.

לעומקו של מקרא עקב

עָרַף הוּא הָרַף, וכאילו נאמר עָרַף הוּא הָרַף.

וכביכול יש כאן דו שיח בין הקב"ה ומשה רבנו. הקב"ה אמר דבריו בשני פסוקים נפרדים, **עם-קִשָּׁה-עָרַף הוּא:** ולכן הָרַף מְלַנֵּי וְאַשְׁמִיזִים, ואילו משה רבנו מְחַלֵּה פָּנָיו ואומרם כפסוק אחד: **עָרַף הוּא הָרַף.** אין הם קשי ערף בעצם, אלא קשי ערפם הוא מום עובר, עובר כהרף עין,

ולכן אמר לו משה, פסוק אחד הוא, **עָרַף הוּא הָרַף.** אמת נכון הדבר ש **עָרַף** הוא מקור הרפיון, אך הוא גם קל להיעלם כהרף עין, כי בני אברהם יצחק ויעקב הם, הם המעט מכל העמים, שממעטים עצמם לפניך.

ובפרשת כי תשא אומר הקב"ה וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם-קִשָּׁה-עָרַף רַגַע אֶתְדַּ אֲעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְגו'. לפשט הדברים, רַגַע אֶתְדַּ הוא מְשַׁךְ זְעֵמו (ראב"ע), ולעומקו של מקרא, הם הם הדברים.

כביכול עונה הקב"ה למשה: ידעתי כי ערף הוא הרף וכהרף עין - כְּרַגַע אֶתְדַּ הם עושים תשובה, אבל עם-

בְּעוֹתָף מְקַדְמִי, הנח מלבקש רחמים לפני.

ויש לשאול, בנסמך לפרשת עקב, בסוף פרשת ואתחנן (ז,י) אומר הקב"ה **פִּי אַתֶּם הִמְעַט מִכָּל הָעַמִּים** ופירש"י שם **הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר** (בראשית יח, כז), **וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, והרי הם דבר והיפוכו, מצד אחד "עם קשה ערף", ומצד שני "ממעטים עצמכם".**

ועל דרך הפשט אולי יתכוון באמרו **עם-קִשָּׁה-עָרַף הוּא,** לערב רב, וכל זמן שהערב רב דבקים בהם אין להם תקנה. ולעומת זאת, באמרו **פִּי אַתֶּם הִמְעַט מִכָּל הָעַמִּים** יתכוון לעם בני אברהם יצחק ויעקב, ודייקא נמי פִּי אַתֶּם הִמְעַט, אתם ולא המעורבים אתכם.

ולעומקו של מקרא, יובן על פי סמיכות שני הפסוקים הנ"ל:

עם-קִשָּׁה-עָרַף הוּא - הָרַף מְלַנֵּי וְאַשְׁמִיזִים, ועל דרך אל תקרי. אל תקראם כשני פסוקים נפרדים אלא כהמשך של פסוק אחד: **עם-קִשָּׁה-**

לעומקו של מקרא עקב

א-דגני ג-הוה [מנוקד בשם אלקים וכן הוא הקריא] אל-תשחת עמך ונתלתך אשר פזית בגדלך (ט,כו). ובמקום זה התפלל בשם י'ה'ו'ה' בלבד כפי שאמר לו ה' הרף ממני, הרף מאדנות, וכמובא בשמות (כי תשא, לב,יא) שמשה רבנו פונה להקב"ה בשם רחמים בלבד: ונתל מלשה את-פני ה' אלגיו ויאמר למשה י'ה'ו'ה יחרה אפך בעמך וגו'. וכתב בתריה, (פס' יד) ויגתם י'ה'ו'ה על-הרעה אשר דבר לעשות לעמו. יען אשר ערף הוא הרף.

ואת-חטאתכם אשר-עשיתם את-העגל לקחתו ואשרף אתו | באש וגו' (ט,כא).

ואשרף אתו | באש.

יש ליתן טעם לשריפתו באש דוקא.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יש לומר שלמד משה להעבירו באש, מהמלים עצמן, כאשר תחבר האותיות זו לזו. וכן יתקבל: ואשרפאתו באש, ואש רפ אתו באש, וכביכול כתיב כאן ואש רפאתו באש. או כלך לדרך זו: ואשר רפאתו באש.

קשה-ערף אפילו רגע אחד אסור שיהיה, שאם לא כן רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא, שכן יראה למתבונן כי ערף מוטעם בטיפחא, שהיא כעין הפסקה קלה ואינה בהכרח נדרשת עם שלאחריה. ואשר על כן תדרש כדלעיל, עם-קשה-ערף, הוא - הערב רב.

או כלך לדרך זו: עם-קשה-ערף, הוא הרף, כנ"ל, כלומר ערף הוא הרף. ורק טפח מפריד בין קשה ערף להרף. ולכן מוטעם בטיפחא.

ועל דרך הצח, בין ערף ובין הרף ההבדל הוא ס"ה, 65. שהוא בגימ' א'ד'נ'י'. ואדנות הוא שם דין. וכאומר, הרף ממני, הרף משם א'ד'נ'י' שהוא דין, והתפלל אלי בשם י'ה'ו'ה' שהוא רחמים. שהאות ה' במילה הרף, תורה על רחמים, על שם הו"ה. וזה שנדרש ערף הוא הרף, כעין: ה' הוא האלקים.

וכן מצינו שזנח משה את תפילתו שרצה להתפלל בה כמבואר כאן בדברים: ואתפלל אל-ה' ואמר

לעומקו של מקרא עקב

ולעומקו של מקרא ובדרך הדרש והצגה יש לומר, שהוא נחל הדמעות כביכול אשר הורידה השכינה הק' דרך ההר במעשה העגל. ולכן נכתב בה"א הידיעה. נחל הדמעות הידוע כצער השכינה.

וכדאמרו בברכות (נט.) בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו.

וכן מובא בתיקוני הזהר תיקונא ארבעים: תרין דמעיני נחתין בימא רבא ואמאי נחתו, בגין דאורייתא מתרין ליהיון אלין הנה משה נחית לון לישראל, ולא זכו ואמברו ונפלו, ודא גרים אבנדא דבית ראשון ובית שני ע"ש.

[ותרגומו: שתי דמעות ירדו לים הגדול, ומדוע ירדו, בגלל התורה הכתובה בשני הלוחות אשר הוריד להם משה לישראל, ולא זכו (לקבלה) ונשברו ונפלו, וזה גרם לאבוד בית ראשון ובית שני].

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, שכן כתוב (במדבר לא, כג') כַּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאִשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאִשׁ וְעַל דֶּרֶךְ אֵל תִּקְרִי. אֵל תִּקְרִי תַעֲבִירוּ אֵלָא תַבְעֵרוּ. וְהֵם הֵם דַּבְרֵי אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה בַּפֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא (לב, כד') וְאָמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הַתְּפַרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאִשְׁלַכְהוּ בְּאִשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּאת. הֵינְנוּ כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאִשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאִשׁ.

ועבודה זרה כעגל אשר באה באש היצר הרע, תקנתה היא לקיים בה תבוערו באש.

דרשת הנחל הירד מן-ההר

וְאִשְׁלַחְךָ אֶת-עַפְרוֹן אֶל-הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן-הָהָר (ט, כא').

יש להבין מה הוא הנחל היורד מן ההר. והיכן מצאנו קודם לכן נחל שירד מן ההר שיקראהו הכתוב בלשון הידוע בה"א הידיעה, אֶל הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן הָהָר.

לעומקו של מקרא עקב

ולמספד וגו', ומתרצת שאני חרבן בית המקדש, שם הדין שונה, דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר {ישעיה לג-ז} **הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון.**

ואשר על כן יש לומר הוא הדין בענינינו, שהוריד כביכול הקב"ה דמעותיו כנחל על ידי מלאך הרחמים והשלום הנקרא "ההר", היוצא מע"ב שמות של ויסע ויבא ויט, (בשלה יד, יט- כא' ולפי שיטה ג' כמבואר בלעומקו של מקרא פר' בשלח)

וזו שכתוב וַאֲשַׁלַּח אֶת-עֲפֹרֹי אֶל-הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר.

והיינו נבואתו של ישעיהו הנביא הן אַרְאֵלִים צָעֲקוּ חֲצָה מְלֹאכֵי שְׁלוֹם מֵרַב יִבְכְּיוּן. וכמובא בתיקוני הזהר הנ"ל שממעשה העגל ושבירת שני הלוחות, נחרבו שני בתי מקדש. זה שתירצה הגמ' כדלעיל שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו.

ותיקונו של נחל הדמעות הוא נחל השמחה של עבודת ה' היוצא מר"ת נפשנו **זכתה לה'**, עד אשר יורד

ושמא יש לומר שלזה התכוון קהלת באמרו (קהלת א, ז') כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינְנו מְלֵא.

כל הנחלים - כולל הנחל היוורד מן ההר - הולכים אל הים, והים איננו מתמלא מהם, שאין סוף לצער השכינה בעבור צערם של ישראל.

ושאלה הגמ' (חגיגה ה:): **ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה** [האם יש בכיה לפניו] והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר {דברי הימים א טז-כז} הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, ומתרצת הגמ' לא קשיא הָא בְּבִיתִי גֵוַיִּי הָא בְּבִיתִי בְּרָאִי. שהבכיה היא רק במסתרים, כלפי פנים, שנאמר (ירמיהו יג, יז') **בְּמִסְתָּרִים תִּבְקֶה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵוַה**, אך כלפי חוץ לא.

וכן יאמר על דרך המוסר, שגם בזה ילך כל חסיד בדרכו של הקב"ה כשצעהלתו בפניו ואבלו בלבו. (חובת הלבבות שער הפרישות פרק ד').

שוב שואלת הגמ' בחגיגה ה: ובבתי בְּרָאִי לא? [כלפי חוץ איננו בוכה?]? והא כתיב {ישעיה כב-יב} ויקרא אד'נ'י ה' צבאות ביום ההוא לבכי

לעומקו של מקרא עקב

ועדין יש לשאול, מה בין עקב לבחוקותי לעניין עמל בתורה וביטולו. מה נתחדש בפרשתנו שלא פירש בפרשת בחוקותי.

וייש לומר על דרך הפשט שבפרשת בחוקותי הקפיד הקב"ה על העמל בתורה, וכפי שפירש רש"י שם שתהיו עמלים בתורה. וכאן הקפיד הכתוב על מצוות שאדם דש בעקביו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שעשה את פרשת עקב כעין סניף לפרשת בחוקותי, שגם **בעמל התורה** שכל מילה בה היא מצוה בפני עצמה, גם בה יש דברים שאדם **דש בעקביו**. ובא לחדש לנו שהברכה תחול על מי שלומד בלי לפסוח על דברים שאדם דש בעקביו. וכל אחד ואחד לפי כוחו ואדם יודע צרת נפשו היכן הוא מדלג בלימודו והיכן לא. לכן חדש בפרשת עקב שמצות שאדם דש בעקביו הם גם על העמל בתורה.

ואלו שתי הדמעות רמוזות במילה עקב. שכן עק"ב בגימטריה קטנה הוי שתיים. והן הן הדמעות של הנחל היורד מן ההר

שפע של רחמים מן השמים כראשי תיבות של **נוצר חסד לאלפים**.

(כמבואר בפירוט בלעומקו של מקרא פר' חקת על פי האוהב ישראל מאפטא).

ובשימת לב, בגמרא בחגיגה הנ"ל [ה:], מובא כי ג' דמעות הוי. **ולכאורה** צריך ליתן ביאור מדוע במסכת ברכות הנ"ל נט. מובא כי הקב"ה מוריד ב'

דמעות על צערן של ישראל, וכן בזוה"ק הנ"ל זכרו רק ב' דמעות, ואילו בחגיגה הנ"ל ה: זכרו ג' דמעות.

אלא כפי שמביאה הגמרא בחגיגה שם דמעה אחת על חורבן ראשון ואחת על חורבן שני, והשלישית על ביטול תורה שנגרם עקב הגלות (כמסקנה שם). ולעולם הוי ב' דמעות על צער השכינה וישראל. והשלישית כתוצאה מכך על ביטול תורה.

והם הם הדברים של עקב אשר תשמעון והיה אם לא תשמעון. שלא סוף דבר שיקבלו עונשם על מה שעשו, אלא עוד נידונים ח'ו על עוון ביטול תורה.

לעומקו של מקרא עקב

למידת האהבה. ואשר על כן הסיפא של **יראה** היא הרישא של **אהבה**, ויהיה ערך הדברים **יראהבה**. והיות **האהבה** התכלית הנרצית, נאמר בה **מצוה**. והיות **היראה** ההדרגה להגיע לאהבה נאמר בה **שאלה**.

ומה **שאמרו** הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, **מובא במהרש"א** (ברכות לג ע"ב) שמדובר על יראת הרוממות.

שכן יראת העונש היא קצת בידי שמים, כגון לא נבראו הרעמים אלא לפשט את העקמומיות שבלב, והיינו יראת העונש, יראה תתאה. אבל יראת הרוממות **שהיא באה מהתבוננות שכלית, זה בידי אדם**.

ואשר על כן, יראה תתאה תביא לאהבה תתאה כלומר יראה תחתונה שהיא יראת העונש, תביא לאהבת השכר, ויראת הרוממות שהיא יראת חטא, שירא מלפגוע כביכול בשכינה הק', תביא לאהבת הרוממות, היא אהבת ה' הצרופה, לשם שמים, אותה יצוה ה' בפרשת ק"ש.

וכמו שפירש אור"ח הק' שתיבת והיה תורה על לשון שמחה. והיה עקב תשמעון תחסכו ב' דמעות מצער השכינה.

ויהפך לנחל דמעות של שמחה לעתיד לבא עת יעשו כולם רצונו של מקום, וכשם שגרד הנחל מן ההר מתוך צער השכינה, כן ירד בית המקדש השלישי על ההר, מתוך חדות השכינה עת יקוים בנו ושמחת עולם על ראשם.

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאָהּ וגו'. (י, יב')

יש לשאול, מדוע במידת היראה אמר **שואל מעמך**, ובאהבת ה' אמר **מצוה**, כמובא בפרשה שניה של ק"ש וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצֹותַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצֹוה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֵת ה' אֱלֹקֵיכֶם וגו'. (יא, יג')

ומובא בספרים הק' שמידת האהבה והיראה הן שתי מידות זו למעלה מזו, ומידת היראה היא אמצעי להגיע

לעומקו של מקרא עקב

**אֶרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ דָרַשׁ אֹתָהּ
תְּמִיד עֵינָי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרֻשִׁית
הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: (יא, יב)**

**יש ליתן טעם לאומרו מְרֻשִׁית וְעַד
אַחֲרֵית לאחר שכבר אמר תְּמִיד.**

ועל דרך האמונה והמוסר יש לומר
שרצה לְלַמֵּד בזה, שאמונה בהשגחת ה'
איננה נבחנת לפרקים, אלא במכלול
הדברים, מראשית ועד אחרית.

ואשר על כן אמר מְרֻשִׁית חסר א',
לומר לך שגם אם אינך רואה בחוש
את הנסים, והכל מתנהל לכאורה על
פי דרך הטבע, **ואשר על כן** כתיב
חסר א', המורה על אלופו של עולם
בהעלם, גם אז עליך להאמין בהשגחת
ה' אשר עינו על יראיו, ובכך תזכה
לראות ההשגחה בחוש.

ועל דרך הסוד, יש לפרש מה ה'
אלקיך שואל מעמך, ששואל הוא
מעמך את מידת המ"ה, הוא שם מ"ה,
היוצא מן הגימטריה של השם השולט
בעולם היצירה, והוא השם יו"ד ה"א
וא"ו ה"א והיא מידתו של יעקב
אבינו אשר אמר מ"ה נורא המקום
הזה, היא מידת יראת הרוממות.
והיא תביא את הירא למידת האהבה
והחסד של אברהם אבינו שהוא שם
ע"ב, השולט בעולם האצילות והיוצא
מן הגימ' של יו"ד ה"י וי"ו ה"י,
הוא הנרמז בפסוק הַנֶּה אֲנֹכִי בְּאֵ
אֱלֹהֶיךָ בְּעֵבֶר. (שמות פרק יט פס' ט
פר' יתרו ומפורט בלעומקו של מקרא,
לפר' יתרו).

ועל דרך המוסר, יאמר, מַה ה'
אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֶךָ, את מידת הענוה
הוא שואל מעמך, מידת ה"ונחנח
מה", ואם תאמרו הרי זו מידתו של
משה רבנו הענו מכל אדם ואיך נגיע
להדרגה זו, הרי הוא שואל מעמך רק
אפס קצהו, את העֶקֶב של מידת
הענוה, והיא היראה שנאמר עקב
ענוה יראת ה'. לכן אמר הכתוב מַה
ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם-לִירְאָה.

לעומקו של מקרא עקב

ואלו הם הפסוקים:

**א. ויטע מלאך האלהים ההלך לפני
מתנה ישראל וגלד מאתריהם ויטע
עמוד הענן מפניהם ויעמד מאתריהם
(יד, יט)**

**ב. ויבא בין | מתנה מצרים ובין מתנה
ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את-
הלילה ולא-קרבה אל-גה כל-הלילה
(יד, כ)**

**ג. ויט משה את-גדו על-הים וינלך
יהוה את-הים ברית קדים עזה כל-
הלילה וישם את-הים לתרבה ויבקעו
המים (יד, כא)**

רמזי שמות ע"ב בפרשת והיה אם שמע

**בהקדים לשמות ע"ב בפרשת והיה אם
שמע, יש לחזור על הראשונות, למקור
שם ע"ב, [כמבואר באריכות בלעומקו
של מקרא לפרשת בשלח].**

והוא מג' פסוקים בפרשת בשלח, פרק
י"ד פס' י"ט, כ' כ"א. ונקראים על שם
תחילת הפסוקים ויסע ויבא ויט.

בכל פסוק מהשלושה יש ע"ב מלים.
ונכתבין זה למטה מזה, כאשר הפסוק
האמצעי נכתב הפוך, משמאל לימין.

כזה:

ו י ט ע מ ל א ד ה אלקים ההלך לפני מתנה ישראל וגלד מאתריהם ויטע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאתריהם
ה ל י ל ה ל כ הו ל א הו ברק אלו הלילה תא ראיו דשחהו ונעה יהיו לארשי הנחמ ויבו מירצמ הנחמ ויב אביו
ו י ט מ ש ה א ת ג דו על-הים וינלך יהוה את-הים ברית קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לתרבה ויבקעו המים

ולכשתקרא את האותיות הראשונות מלמעלה למטה תקבל את השם: והו. ואחריהן: ילי. וכן
הלאה: סיט. עלמ. מהש. ללה. וכן הלאה 72 שמות של שלש שלש כל אחת. אלו הן ע"ב שמות.

ואלו הם השמות היוצאים מן הפסוקים:

והו ילי סיט עלמ מהש ללה אכא כהת הזי אלד לאו ההע יזל מבה הרי הקם
לאו כלי לוו פהל גלך ייי מלה חהו נתה האא ירת שאה ריי אום לכב ושר
יחו להח כוק מגד אני חעם רהע ייו ההה מיכ וול ילה סאל ערי עשל
מיה והו דני החש עממ ננא נית מבה פוי נממ ייל הרח מצר ומב יהה ענו מחי
דמב מנק איע חבו ראה יבם היי מומ

לעומקו של מקרא עקב

נממ ייל הרח מצר ומב
מְטֹר וְהֶאֱדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת

יהה ענו מחי דמב
יְבוּלָה וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מַעַל

מנק איע חבו ראה
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יֵהוֹוָה

יבם היי מומ
נָתַן לָכֶם וְשָׂמְתֶם

והשתא דאתית להכי, לקיים גל עיני
ואביטה נפלאות מתורתך, לעומקו של
מקרא יש לראות כיצד שמות ע"ב
קשורים הם לפרשת והיה אם שמע
עצמה.

וכדיתפרשו אי אלה מקצת מן השמות:

כוונת וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ הוּא:
והו ילי סיט עלמ

ופירש רש"י: וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ בִישָׁן
תשמע בחדש.

ואשר על כן כוונת השמות והו ילי
סיט עלמ היא לבקש ישועה על
לימוד התורה. ומזכירין בתחילה את
השם הק' וְהוּ.

ומובא בזה"ק ובתיקונים לכוונם
בפרשת והיה אם שמע שבקריאת שמע,
כל שם כנגד תיבה אחת, כזה:

והו ילי סיט עלמ מהש ללה
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי

אכא כהת הזי אלד לאו ההע
אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר

יזל מבה הרי הקם לאו כלי
אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם

לוו פהל גלך ייי מלה
וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְנַתַּתִּי מִטֹּר אֲרֻצְכֶם

חהו נתה האא ירת שאה
בְּעֵתוֹ יִרְהַ וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפֹּת דְגָדָד
ריי אום לכב ושר יחו
וְתִירְשֶׁנּוּ וַיִּצְהָרְדוּ וְנַתַּתִּי עֹשֶׂב בְּשָׂדֶה

להח כוק מנד אני
לְבַהֲמֹתַי וְאֶכְלֹתָ וְשָׂבַעְתָּ הַשְּׂמֵרִי

חעם רהע ייז ההה מיכ
לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם

וול ילה סאל ערי
וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם

עשל מיה והו דני החש
לָהֶם וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם

עממ ננא בית מבה פוי
וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה

לעומקו של מקרא עקב

כנגד שני שמות אשר שרש אחד להם הוא שרש **הענוה** והן **משה** רבנו ו**הלל** נשיא ישראל. והם בהיפוך אותיות **מהש** **ללה**. וכוננת השמות כאן שעל ידי **התבטלות כלפי עשיית המצוות** אפשר להגיע **לשער הענוה** של משה רבנו והלל הנשיא.

כווננת **וְלַעֲבָדוֹ** הוא השם "הקם"
וכוננת **לְבַבְכֶם** הוא השם "כלי"

וירמוז בזה מה היא **עבודה שבלב** זו היא **תפילה**, כאשר **הלב** הוא **הכלי לתקומת התפילה**, היא **קמה ועומדת** לפני כסא הכבוד ע"י השמות **הק' הקם כלי**.

וכן **לְלוּ** השמות **הק' לוו** **פהל** את התפילה בעלותה השמימה, ואשר על כן הן כוונות המלים **וּבְכַל נַפְשְׁכֶם** - **לוו פהל** וידרשו שמותם: **לוו** שמלווה את התפילה **פהל** הוא ר"ת **פה הלוחש**, **ויחד מלווים את התפילה** בדרכה השמימה להגן עליה מפני חיזונים ומקטרגים.

וכן כוונות **וְנִתְּתִי עֹשֵׁב** **בְּשֹׁדֶךָ**
הן: לכב ושר יחו

הוא השם הק' אשר פונים בו סובבי מזבח אל ה' לישועה, כפי המשנה במסכת סוכה: (פרק ד משנה ה) **בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פְּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִיקָה נָּא. רַבִּי הֵדְדָה אוֹמֵר, אָנֹכִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָּא.**

והכוונה שיושיענו בלימוד התורה **הק'** לשמוע **בְּחֻדְשׁ כְּבִישׁוֹן**, ולהגיע **לנ'** שערי תורה הוא בגימטריה מנין **ילי**, הוא השם **הק'** **ילי** המאזרנו חיל להגיע לשער הנו"ן, כמובא בשער הכוונות בשם האר"י **הק'** כי שם זה מעלה את הנשמות מעולם העשייה והכוונה שמעלה אותן אל עולם האצילות עד שער הנו"ן, ויוצא מסופי תיבות של אשירה לה' **כי גמל עלי**. ואין לך גמול טוב מזה ללומדי התורה להיוושע ע"י השם **הק' ילי**. ועל ידי לימוד התורה **הק' אפשר לת"ח להסיט את העולם** לכיוון החסד והרחמים, והם שני השמות **סיט** **עלם**.

כוונת **אֶל מִצְוֹתַי** הן השמות **הק' מהש ללה**.
ומובא באוהב ישראל מאפטא שהם

לעומקו של מקרא עקב

כוק **מנד**. **כוק** הוא ר"ת **כביר** וקדוש, **מנד** הוא השם הק' המזכה אותו לראות **במנד** ראשו כביכול של הקב"ה, ככתוב ונענע לי בראשו, קמ"ל שלא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. (ברכות ז.) שעל ידי תפילה זכה ותמה הוא מתעלה לדרגת **כביר** וקדוש וזוכה **למנד** ראש של **אל כביר לא ימאס תפילת קדושים**.

כוונת ה**שְׁמְרֵי** הוא השם הק' **אני**, וכדלעיל שבו מבקשים סובבי מזבח ישועה באומרם **אני** והו הושיעה נא. ומובא בשערי אורה שהוא השם הק' **אני** המוציא את השגחת ה' אל הפועל כאן בעולם העשייה. ואשר על כן כוונתו כאן שאנו מבקשים עזרת ה' בהופעת **אני** לעזור לנו להישמר כהמשך הפסוק **אֲנִי יִפְתָּה לְבַבְכֶם**.

וכוונת **לְבַבְכֶם** האמור כאן הוא השם הק' **ההה**, הנשלח לשומרנו מפני יגון ו**אנחה**, שלא תשמע אנחת לבבנו **ההה**, ובצירוף עם כוונת המילה **מטר** דלעיל, שהיא השם הק' **י**, שהוא מקור הברכה **להוריד לנו רחמיו כמטר**, הרי יחד הם **ייההה** שהם י'ה כפול שלש, לרמז על הפסוק כי ב **יה** ה' צור עולמים, שהוא צר ויוצר את

לכב - שברכת ה**נתינה** תהיה **בכל**, ו**שר** - שהנתינה תהיה בשמחה ובשירה **כשירת העשבים**, יחו - **הוא השם הק' הממונה על יחוד וקדושה ר"ת יח"ו**.

ועל דרך ה**צח** ירמוז **עשב** לדברי דוד המלך בתהלים (נה, יח') **ערב** ובקר ו**צהרים** אשיחה ואהמה, והיינו **ע'ש'ב'**, **ע'** ערב, **ש'** צהרים (כנגד שמש), **ב'** בקר, אשיחה ואהמה כנגד השם הק' **יְשֵׁר**. ונקרא **ושר** בו' החיבור שהוא שר ושר ושר ושר, וכשם שהתפילה לא תהיה מופסקת לעולם, כי עליה עומד העולם, כן זו המנגינה לא תהא מופסקת ולא תהא מוחלפת, היא **שירת המלאכים** המלווים את מרחשי שפוותיהו דישראל לאביהם שבשמים בכל עת.

ואשר על כן כוונות ע"ב במלים

לְבַבְכֶם וְאֶכְלֶתָּ וְשָׁבַעְתָּ, הן: להח **כוק** **מנד**.

שעל ידי כח שירת התפילה מתעלה המתפלל מְדַרְגַת **בהמיות** על ידי השם הק' **להת**, שהופך אותו ל**היות חלק** ממעל, והן ר"ת **לה"ח** ומתקיים בו **וְאֶכְלֶתָּ וְשָׁבַעְתָּ** שכוונותיהן הן:

לעומקו של מקרא עקב

לא-יְתִיצֵב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פְּחָדְכֶם
וּמִוֹרְאֲכֶם יִתֵּן | ה' אֱלֹהֵיכֶם עַל-פְּנֵי
כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרְכוּ-בָּהּ כְּאֲשֶׁר
דִּבֶּר לָכֶם: (יא, כה')

אֲשֶׁר תִּדְרְכוּ-בָּהּ. כאן נעץ הכתוב
סופה של הפרשה בתחילתה, כנ"ל,
שנאמר וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן וגו'.
היינו עקב תמורת עקב. עֲקֵב של
רגלכם תמורת עֲקֵב תשמעון.

ובזה ינתן טעם לְאָמְרוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
לָכֶם. היכן דבר לכם, בתחילת הפרשה
באמרו וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן וגו' עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת
לָךְ.

ובזה ינתן גם טעם מדוע יצטרכו גם
מדרך כף רגל וגם שבועת האבות.
שעל ידי מדרך כף רגלכם יש לשבועה
לאבות על מה לחול.

העולמים, עולם הזה ועולם הבא
ומחדש בטובו בכל יום מעשה
בראשית, ג' פעמים ביום על ידי
תפילתנו.

ואשר על כן השם האחרון החותם
את ע"ב השמות, הוא מוֹמ, המכוון
כנגד המילה וְשִׁמְתֶם, שהוא ממונה על
שִׁמָּה תָּמָה של יהלום התפילה ללא
מוֹם בכתר העליון. ככתוב כולך יפה
רעייתי ומוֹם אין בך. וכאמרו כולך
יפה תפילתי. ותפילה ממקור האמונה
נקרא רעיה, ככתוב וְרַעְיָה אֱמוּנָה,
(תהלים לז, ג'), שאמונת התפילה
הרועה באחו, באחוה של תפילה
בצבור, מגיעה עד כסא הכבוד. והיא
השִׁמָּה התמה האמורה בעניין.
וְשִׁמְתֶם.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל:

leshem895@gmail.com

